

Współpracujemy z rodzicami

WPROWADZENIE

Dobra i konstruktywna współpraca między szkołą a rodzicami, oparta na wzajemnym szacunku i zaufaniu, daje uczniom poczucie bezpieczeństwa i stwarza im warunki do odpowiedniego rozwoju.

Jest to szczególnie istotne, gdy placówka uczestniczy w procesie zmiany – obawy rodziców, ich negatywne, czasem wręcz roszczeniowe nastawienie mogą być dużo silniejsze niż zwykle. Tak dzieje się zawsze, gdy nie jesteśmy pewni, jakie NOWE nas czeka.

Współpraca z otoczeniem szkolnym, zwłaszcza z rodzicami, nigdy nie jest łatwa i choć przyczyny takiej sytuacji bywają różne, podstawą problemu są zwykle niewiedza, nieumiejętna (z obu stron) komunikacja i wynikające z tego wzajemne niezrozumienie. Bez względu na typ szkoły warto od samego początku zadbać o to, by obie strony - nauczyciele i rodzice – czuły, że są dla siebie sprzymierzeńcami. W kontekście dużych zmian, jakie czekają polskie szkoły w tym roku szkolnym, poczucie wspólnego celu i wzajemnego wsparcia może się okazać szczególnie ważne dla dobrego przejścia przez proces dużej zmiany

Warto pamiętać, że głównym celem współpracy szkoły z rodzicami lub rodziców ze szkołą zawsze jest stworzenie jak najlepszych warunków do rozwoju dziecka. Szkoła ma obowiązek wspierać rodziców w wychowaniu dzieci, a rodzice mają obowiązek włączać się w życie szkoły. Efektywna współpraca jest możliwa, jeżeli obie strony: wiedzą, na co się umówiły,

- uzgodnią, jakie są ich wzajemne oczekiwania oraz możliwości realizacji działań,
- ustalą zasady współpracy i komunikacji.

Obecnie współpraca rodziców ze szkołą często ogranicza się do pomocy w organizowaniu uroczystości i wycieczek szkolnych, wspieraniu dzieci w odrabianiu prac domowych lub przygotowywaniu materiałów do lekcji. Tymczasem dążeniem każdej placówki edukacyjnej powinno być, by nauczyciele, dyrekcja i rodzice wspólnie opracowywali cele i plany oraz podejmowali decyzje dotyczące szkoły i zachodzących w niej procesów edukacyjnych i wychowawczych (więcej o polu do współpracy jakim jest konstruowanie programu profilaktyczno-wychowawczego w innym rozdziale), wspólnie zastanawiając się, co uważają za ważne w tych procesach. W realizacji tego postulatu przydatny może okazać się scenariusz spotkania nauczycieli i rodziców „Razem czy osobno?”, zamieszczony jako jedno z narzędzi,

przećwiczony w modelu Edukacja I klasa. Po odpowiednim przeformułowaniu można go wykorzystać również na innych etapach edukacyjnych, a także do innych celów i tematów.

Narzędzie 1. PYTANIA DO REFLEKSJI nad kierunkami rozwoju szkoły w zakresie współpracy z rodzicami

Do dobrej współpracy trzeba się przygotować, diagnozując własne możliwości, potrzeby oraz cele; analizując dotychczasowe doświadczenia i dobre praktyki; lepiej poznając rodziców, ich emocje i oczekiwania; określając jasne dla wszystkich zasady funkcjonowania szkoły w zakresie współpracy z rodzicami; tworząc przestrzeń fizyczną i organizacyjną do takiej współpracy.

Zanim zaczniemy planować działania w tym zakresie warto – po diagnozie doświadczeń i możliwości – zadać pytania o pożądany kierunek zmian. Oczywiście najlepiej jest to zrobić w zespole – nie tylko nauczycielskim, ale także rodziców (na przykład trójki klasowe, rady rodziców).

Warto pamiętać o tym, by wspólnie poszukać odpowiedzi na pytania:

- Co może zapewnić swobodny przepływ informacji między szkołą i rodzicami?
- Jakie metody współpracy są najlepsze, by skutecznie pomagać dzieciom rozwijać ich zdolności?
- Jakie są najlepsze kanały informowania rodziców o osiągnięciach dziecka?
- Jak przekazywać informacje o kierunkach pracy i wspierania dziecka w rozwoju?
- Czy i jak integrować rodziców, aby czuli, że są grupą, która ma wspólny cel?
- Jak aktywizować rodziców do współpracy?
- Co zrobić, aby powstały dobre relacje między nauczycielem a rodzicami oraz między samymi rodzicami?
- Jak mierzyć się z trudnościami w kontaktach z rodzicami?

Do organizacji spotkania można wykorzystać wybrany model / technikę z rozdziału dotyczącego uczenia się we współpracy.

KOMUNIKACJA I FORMY WSPÓŁPRACY Z RODZICAMI

Na początku roku warto ustalić z rodzicami, jaką formę przyjmie reakcja na niewłaściwe zachowanie dzieci, konflikty i problemy w klasie, oraz w jaki sposób będzie się informować rodziców o sukcesach, postępach i mocnych stronach klasy / uczniów. Ustalenia i oczekiwania wychowawcy oraz zobowiązania wynikające z oczekiwań rodziców powinny zostać spisane i przedstawione wszystkim zainteresowanym. Od przestrzegania tych zasad współpracy będzie zależeć dobra atmosfera w klasie oraz między rodzicami.

Sposoby i kanały komunikowania się z rodzicami zależą oczywiście od możliwości i preferencji wychowawcy oraz rodziców.

Najlepszą formą kontaktu z rodzicami jest bezpośrednie spotkanie. Z pewnością jednak spotkania na wywiadówkach czy zebraniach są niewystarczające. Z drugiej strony, czasu nie da się rozciągnąć, żaden nauczyciel nie jest w stanie spotykać się z rodzicami zawsze, kiedy zostanie wezwany. Warto ustalić granice i ramy kontaktów. Także kontakt internetowy ma wiele zalet: nie musimy od razu udzielać odpowiedzi, możemy ją spokojnie przemyśleć i odpowiednio sformułować; unikamy elementu zaskoczenia; wiadomość zapisana pozostaje i możemy się do niej odwołać w przypadku nieporozumienia. Jeśli rodzic chce przekazać informację lub umówić się na spotkanie, to nadaje się do tego telefon. Kiedy jednak trzeba rozwiązać problem, rozmowa telefoniczna jest niewskazana. Jeśli decydujemy się na kontakt telefoniczny, warto powiedzieć rodzicom, w jakich godzinach można do nas dzwonić.

DOBRA PRAKTYKA

Robię zdjęcia w klasie i umieszczam je potem na ClassDojo. To świetna aplikacja, którą są również zachwyceni rodzice. Każde dziecko ma w niej określonego awatara.

Wykorzystuję ją między innymi do oceny zachowania (na przykład zgodnie współpracuję w grupie, jestem skupiony na zadaniu i tak dalej). Nazwy, liczba punktów, zasady ich przyznawania zostały omówione i ustalone z dziećmi. Dzieci mają możliwość wymiany punktów na przywileje, na przykład na wybór osoby, z którą chcą siedzieć w danym tygodniu (są wówczas wyłączone z losowania partnerów).

Aplikacja służy mi też do komunikacji z rodzicami – po wstawieniu punktów mam możliwość napisania komentarza lub opisu zachowania. Wielu rodziców ma zainstalowaną aplikację w

telefonie i od razu po wstawieniu przeze mnie zdjęcia, punktu lub komentarza wiedzą, że coś się dzieje.

Za pomocą tej aplikacji wstawiam zdjęcia ilustrujące historię klasy. Minimum dwa razy w tygodniu wstawiam zdjęcia z pracy w klasie – dzięki temu rodzice wiedzą, co robimy. Nie ma już problemu z tym, że gdy po powrocie dziecka do domu rodzic zapyta, jak było w szkole, dziecko wzruszy ramionami...

Kinga Kalbarczyk-Smarż, Szkoła Podstawowa nr 350 w Warszawie

Narzędzie 2. Organizujemy SPOTKANIA z rodzicami¹

Stworzenie przyjaznej atmosfery na spotkaniu z rodzicami, zwłaszcza na pierwszym, sprzyja budowaniu długofalowej współpracy. Kluczem do dobrych relacji może być zarówno staranne przygotowanie się do takiego spotkania, jak i forma zaproszenia rodziców, aranżacja sali, drobny poczęstunek, nieformalne punkty spotkania (na przykład rozmowa o wakacjach, zainteresowaniach).

Pierwsze spotkanie – informacje ogólne

Najtrudniejsze jest pierwsze spotkanie z rodzicami. Staje się przed grupą nieznaną osobą, które powierzyły nam opiekę nad swoimi dziećmi. W czasie takiego spotkania na pewno trzeba:

- przedstawić się i zaprezentować z jak najlepszej strony, zyskać zaufanie rodziców i ich szacunek;
- poznać rodziców, dowiedzieć się, kto jest czyją mamą, czyim tatą lub opiekunem;
- poznać oczekiwania rodziców / opiekunów wobec wychowawcy i szkoły;
- przedstawić swoje oczekiwania i pomysły na pracę z dziećmi;
- ustalić zasady współpracy i komunikowania się pomiędzy zebraniem;
- dowiedzieć się czegoś więcej o dzieciach i ich rodzicach;
- umożliwić rodzicom wzajemne poznanie się i przełamanie lodów;
- zapoznać rodziców z zasadami obowiązującymi w szkole;
- przedstawić rodzicom inne osoby, które będą pracować z ich dziećmi.

¹ Opracowano na podstawie materiałów przygotowanych przez Ewę Borgosz w ramach programu Edukacja I klasa.

Na pierwszym spotkaniu z rodzicami jest zazwyczaj dużo dokumentów do podpisania. Nie sprzyja to integracji, budowaniu pozytywnej atmosfery i nie jest dobrym sposobem na rozpoczęcie współpracy. Często nie starcza czasu, by się poznać. Można tego uniknąć, wysyłając wcześniej do rodziców e-mail z zaproszeniem na spotkanie, do którego załączymy ważne dokumenty szkolne lub linki do nich: deklarację wpłat na rzecz rady rodziców, zgodę na wykorzystanie wizerunku ich dziecka, zgodę na opiekę pielęgniarki lub lekarza, psychologa, pedagoga, potwierdzenie zapoznania się z dokumentami szkolnymi, deklarację dotyczącą uczęszczania na lekcje religii lub etyki i tak dalej wraz z prośbą o ich przeczytanie, wydrukowanie oraz podpisanie.

Oczywiście, może zdarzyć się, że rodzice nie dysponują drukarką, wówczas powinniśmy zaznaczyć w mailu, że mogą też odebrać dokumenty wcześniej (przed spotkaniem, na przykład z sekretariatu), zapoznać się z nimi i je podpisać. Dobrym rozwiązaniem jest również przygotowanie jednego kompletu dokumentów do podpisania, co powinno zapobiec zasypaniu rodziców papierami.

Organizacja spotkania krok po kroku

Plan spotkania. Trzeba zacząć od opracowania scenariusza spotkania, a następnie dopracować szczegóły organizacyjne (co będzie potrzebne, jak długo będzie trwało spotkanie, jakie są jego główne cele i jakimi metodami chcemy je osiągnąć). W przypadku młodszych klas warto zadbać, aby dzieci w tym czasie były pod czyjąś opieką razem – pracownika biblioteki lub świetlicy; nie wszyscy rodzice mogą zapewnić opiekę nad dzieckiem na czas zebrania.

Zaproszenie. Dla rodziców zachętą do przyścia na zebranie może być kilka ciepłych słów, nieoficjalny ton, informacja o dacie, godzinie i celu spotkania oraz przewidywanym czasie jego trwania, możliwości spotkania po zebraniu z innymi osobami pracującymi z klasą, pozostawienie dziecka pod opieką na świetlicy i tak dalej. Można taką informację wysłać mailem, jednak będzie milej, jeśli zostanie ona przekazana rodzicom na kartkach specjalnie na tę okazję ozdobionych przez dzieci.

Przestrzeń. Sala, w której spotkamy się z rodzicami, powinna być przewietrzona i posprzątana. Warto pomyśleć nad takim ustawieniem krzeseł, by sprzyjało kontaktowi wzrokowemu i lepszej słyszalności. Ustawienie ławek szkolnych w podkowę lub samych krzeseł w kole usprawni komunikację i zapewni większe skupienie uczestników spotkania na poruszanych tematach.

Temat zebrania. Przed zebraniem rodzice powinni poznać jego temat i cele, porządek i przewidywany czas. Lepiej nie zmieniać bez powodu tematu i trzymać się ustalonych ram czasowych. Oczywiście nie należy ignorować propozycji rodziców dotyczących przebiegu spotkania, choć należy uważać, by nie marnować czasu na przedstawianie informacji, które można na przykład podać w formie pisemnej. Zaplanuj czas na sprawy różne oraz zachęcaj do zadawania pytań.

Ważne decyzje. Jeżeli chcemy coś zmienić na zebraniu, to róbmy to wspólnie z rodzicami, nie zaskakując ich swoją nagłą decyzją. Jeśli nie możemy sprostać czyjemuś oczekiwaniu, mówmy o tym wprost i wspólnie szukajmy innego rozwiązania.

Zebranie klasowe to nie analiza pojedynczych przypadków. Poruszamy sprawy dotyczące całej klasy, a nie indywidualnych problemów dziecka. Jeśli chwalimy uczniów, postarajmy się powiedzieć coś dobrego o każdym z nich. Nie mówmy z uznaniem o pojedynczych uczniach, jeśli wiemy, że nie możemy powiedzieć nic pozytywnego o innych. Nie rozmawiajmy też na forum o problemach konkretnych uczniów. Jeżeli są sprawy, które wymagają indywidualnej rozmowy z którymś z rodziców, ustalmy to wcześniej i poprośmy, żeby ta osoba została po zebraniu. Zamiast mówić na zebraniu: „Pani Wiśniewska, proszę zostać po zebraniu, musimy porozmawiać”, starajmy się to zrobić dyskretnie, aby inni nie słyszeli.

Atmosfera. Jeżeli na spotkanie przyniesiemy ciasto, owoce lub przygotujemy inny poczęstunek, jest duża szansa, że na następne ktoś z rodziców coś przyniesie i stanie się to klasową tradycją. Nawiązujmy kontakt wzrokowy ze wszystkimi na zebraniu. Nie patrzmy na jedną osobę, starajmy się skierować wzrok na każdego przez chwilę.

DOBRA PRAKTYKA

Przed zebraniem z rodzicami moich uczniów i uczennic starannie przygotowałam klasę z myślą o tym, by rodzice mieli wgląd w dokonania swoich pociech. Tam, gdzie się dało, rozwiesiłam prace dzieci. Dla każdego rodzica przygotowałam również teczkę z pracami jego dziecka, aby można było je podczas spotkania obejrzeć. Naszykowałam również wodę do picia i kubeczki, białe kartki i długopisy. Zadbłam o wygodniejsze, czyli wyższe, siedzenia dla mam w ciąży.

Na początku zebrania na ekranie wyświetliłam z projektora zdjęcie wszystkich uczniów z mojej klasy. Stałam przy drzwiach i wszystkich witałam, starając się przez chwilę z każdym porozmawiać.

Tak przygotowane zebranie bardzo się rodzicom spodobało. Dali temu wyraz na końcu, kiedy otrzymałam gratulacje.

Ewa Porycka, Szkoła Podstawowa nr 94 w Warszawie

JAK RADZIĆ SOBIE W TRUDNYCH SYTUACJACH?²

Powodów napięć i złych relacji pomiędzy szkołą a rodzicami może być wiele: brak pełnej informacji ze strony szkoły, brak lojalności nauczycieli, niedotrzymywanie obietnic, brak konsekwencji w działaniu nauczycieli i szkoły, rozbieżności między deklaracjami a praktyką, błędy po stronie szkoły, defensywność – wycofanie się, unikanie rozmowy, obwinianie, oskarżanie, nadmiar regulaminów i przepisów, brak wiary w dobrą wolę i kompetencje rodziców. Trudne sytuacje w kontaktach z rodzicami pojawiają się najczęściej wtedy, gdy górę biorą emocje (na przykład mamy do przekazania informację, która będzie dla rodziców – naszym zdaniem – trudna do przyjęcia albo spotykamy się z reakcją rodziców, która w naszym odbiorze jest nieadekwatna do sytuacji, albo mamy do czynienia z rodzicami, którzy są nadmiernie troskliwi lub też zaniedbują swoje dziecko, są bezradni, zdenerwowani czy po prostu zaniepokojeni, albo sami jesteśmy zmęczeni, niepewni, zestresowani). Wtedy spotkanie lub wymiana korespondencji z rodzicami może nie przynieść oczekiwanych efektów, a w najgorszym wypadku – nawet doprowadzić do konfliktu.

Przede wszystkim warto pamiętać, że rodzice i nauczyciele mają wspólny cel, jakim jest rozwój dziecka w przyjaznej atmosferze i poczuciu bezpieczeństwa, i że ten cel można zrealizować wyłącznie wtedy, gdy wszyscy dorośli, którzy zajmują się dzieckiem, będą sojusznikami. Budowanie sojuszu z rodzicami, opartego na zrozumieniu i wzajemnym szacunku, to sposób na uniknięcie wielu trudnych sytuacji.

Jeśli jednak już dojdzie do trudnych sytuacji, warto dowiedzieć się, co leży u podstaw zachowań rodziców, których nie możemy zaakceptować, jakie zachowania sprzyjają rozwiązaniu sytuacji konfliktowych oraz jak zachować asertywną postawę.

Z drugiej strony, dobrze mieć świadomość, że nauczyciele również popełniają błędy. Gotowość do przyznania się do błędu, wycofanie się z wcześniejszego rozwiązania, to postawa, która może w efekcie pomóc dziecku, a o to przecież nam chodzi.

² Rozdział ten opracowano na podstawie doświadczeń w programach Edukacja I klasa i Szkoła w zmianie.

W sytuacjach szczególnie trudnych w stosunkach z rodzicami warto pamiętać o kilku podstawowych zasadach³:

- rozmawiamy z rodzicami w obecności innego pracownika szkoły;
- tworzymy dokumentację (notatki służbowe) dotyczące komunikacji szkoły z rodzicami;
- wdrażamy jednoznacznie procedury postępowania wobec rodziców stwarzających zagrożenie dla życia i zdrowia dzieci;
- tworzymy rodzicom i uczniom możliwość skorzystania z porady niezależnego od szkoły zewnętrznego konsultanta (na przykład miejskiego rzecznika praw ucznia);
- angażujemy zewnętrznych mediatorów w rozwiązywanie konfliktów szkolnych.

Narzędzie 3. SCENARIUSZE ZACHOWAŃ w przypadku trudnych postaw rodziców wobec dziecka⁴

Problem: Zaniedbywanie spraw dziecka

Objawami zaniedbywania dziecka przez rodziców mogą być: niezaspokojenie biologicznych potrzeb dziecka, zaniedbywanie psychiczne, zaniedbywanie emocjonalne.

Przykładowa reakcja: Najlepiej jeśli będzie to empatyczna rozmowa, czyli wyrażenie troski o dziecko, przytoczenie faktów, obserwacja, pokazanie konsekwencji, określenie oczekiwań.

Martwię się o Piotra. Zauważyłam, że zdarza mu się przyjść do szkoły w brudnym ubraniu, czasami jest nieumyty. Obawiam się, że inne osoby też zwracają na to uwagę. Chciałabym, żebyśmy o tym porozmawiali i znaleźli wspólnie rozwiązanie.

Problem: Nadopiekuńczość

³ Opracowano na podstawie: Model współpracy szkoły z rodzicami, Fundacja INNOPOLIS, http://innopolis.pl/repozytorium/wpisy/plik_128.pdf.

⁴ Materiał opracowany przez Ewę Borgosz w ramach programu Edukacja I klasa.

Objawami nadopiekuńczości mogą być: wyręczanie dziecka w codziennych czynnościach, odrabianie lekcji za dziecko, pozwalanie na opuszczanie zajęć szkolnych bez istotnego powodu, przyjmowanie bez zastrzeżeń informacji od dziecka.

Przykładowa reakcja: Na początek uświadomienie rodzicom zagrożeń: opóźnienie w nabywaniu przez dziecko nowych umiejętności, hamowanie rozwoju emocjonalnego i społecznego, brak poczucia własnej wartości. Pokazanie rodzicom, że źródłem satysfakcji i radości mogą być dla nich postępy dziecka, jego samodzielność.

Może pani być dumna ze swojego syna – dziś Michał najszybciej ze wszystkich dzieci przebrał się na WF i bardzo ładnie poskładał swoje ubranie! Był bardzo zadowolony z siebie.

Problem: Perfekcjonizm rodziców

Objawami perfekcjonizmu rodziców mogą być: nadmierne wymagania wobec dziecka i szkoły, planowanie czasu dziecka, projektowanie przyszłości dziecka, brak realizmu w ocenie możliwości i predyspozycji dziecka, zmuszanie dziecka do robienia czegoś, co jest dla niego za trudne, zbyt męczące, nieinteresujące, a często nawet przekracza jego możliwości.

Przykładowa reakcja: Uświadomienie rodzicom skutków: frustracja dziecka, obniżenie poczucia własnej wartości, przewrażliwienie, problemy z koncentracją, spadek poziomu osiągnięć.

Zauważyłam, że Damian bardzo się denerwuje podczas klasówek i odpowiedzi przy tablicy. Popętnia wtedy więcej błędów, niż gdy rozwiązuje zadania samodzielnie w zeszycie.

Narzędzie 4. SCENARIUSZE ZACHOWAŃ w przypadku trudnych postaw rodziców wobec szkoły⁵

Postawa: Rodzic perfekcjonista

Możliwe przejawy zachowania: zgłaszanie zastrzeżeń do programów nauczania, pouczanie nauczyciela, domaganie się, by nauczyciele w sposób szczególny traktowali dziecko.

Przykładowa reakcja: Asertywna postawa, która jednak nie wyklucza korzystania z pomocy i rad rodziców, pod warunkiem, że są one sensowne.

⁵ Materiał opracowany przez Ewę Borgosz w ramach programu Edukacja I klasa.

Bardzo dziękuję panu za uwagi i propozycje. Cieszę się, że jest pan zaangażowany w sprawy klasy. Nie wiem, czy będę mogła zrealizować wszystkie pana propozycje. Przedyskutujemy je na najbliższym spotkaniu zespołu przedmiotowego i poinformuję pana o naszym stanowisku.

Postawa: Rodzic bezradny

Możliwe przejawy zachowania: domaganie się od nauczyciela opinii lub rady w sprawach, które nie są związane ze szkolnym funkcjonowaniem dziecka, oczekiwanie, że nauczycielka podejmie za niego decyzję dotyczącą jego dziecka, przerzucanie odpowiedzialności na nauczycielkę.

Przykładowa reakcja: Podkreślanie odpowiedzialności rodziców za własne dziecko. Rodzic powinien mieć poczucie, że jest rozumiany i może liczyć na pomoc i wsparcie nauczyciela.

Mogę powiedzieć pani, jakie widzę możliwości rozwiązania tej sprawy, choć będą to tylko pewne sugestie, pomysły. Nie mogę powiedzieć, co pani powinna zrobić. Myślę, że moja opinia niewiele pomoże.

Postawa: Wrogość i kłótność

Możliwe przyczyny: złe doświadczenia związane z własną karierą, bezradność z powodu niepowodzeń szkolnych dziecka, brak chemii między rodzicem a nauczycielem.

Przykładowa reakcja: Nie broń się i nie chowaj głowy w piasek. Oddziel swoją osobę od roli, jaką pełnisz. Po pierwsze – spokój (jesteś profesjonalistą i rozumiesz, że atak nie jest skierowany do ciebie). Poproś rodzica, żeby usiadł (o ile jest to możliwe). Okaż mu empatię.

Widzę, że jest pan zdenerwowany. Proszę spokojnie powiedzieć, o co chodzi.

Narzędzie 5. ASERTYWNE KOMUNIKATY w relacjach z rodzicami⁶

Pytanie negatywne polega na takim zadawaniu pytań osobie, która nas krytykuje, aby mogła rozwinąć i doprecyzować swoje stanowisko i sprowadzić swoją wypowiedź z poziomu uogólnień na poziom faktycznych zachowań. Dzięki temu istnieje szansa, że krytykujący ujawni

⁶ Materiał opracowany przez Janusza Żmijskiego w ramach programu Edukacja I klasa.

swoje prawdziwe intencje. Pytanie negatywne stosujemy zwłaszcza wtedy, gdy mamy powody, by podejrzewać kogoś o nieszczerłość lub o chęć podporządkowania nas.

Na przykład na stwierdzenie: „Będzie to dla Ciebie trudne, prawda? Przecież jesteś taka nieśmiała...”, asertywna odpowiedź wykorzystująca technikę pytania negatywnego brzmiałaby: „W jakich sytuacjach, twoim zdaniem, jestem nieśmiała?”.

Teraz odpowiedź rozmówcy powinna już pozwolić na określenie jego prawdziwych intencji.

Na zebraniu z rodzicami, gdy ktoś powie: „*Nie uważa Pani, że można byłoby bardziej zadbać o swoją klasę?*”, można zapytać spokojnie: „Czego, Pana / Pani zdaniem, nie robię dla swojej klasy?”.

Jeśli pytający miał dobre intencje, być może wyjaśni, o co mu konkretnie chodziło. Jeśli jednak chciał tylko rozładować swoje negatywne emocje i nas skrytykować, odmówi wyjaśnień lub powie coś wymijającego. Wtedy można sięgnąć po mgłę lub spokojnie i rzeczowo wyjaśnić, że nie zgadzamy się w całości z jego opinią na dany temat.

Potwierdzenie negatywne to spokojne i szczerze wyrażenie zgody na krytyczne uwagi dotyczące naszych negatywnych cech czy zachowań.

Na przykład na komunikat: „Dzieci są rozżalone, że Pani nie oceniła jeszcze prac, które wykonały z liści ubieranych w parku” odpowiedź mogłaby brzmieć: „Tak, to prawda, jeszcze nie udało mi się znaleźć czasu, by podzielić się z nimi uwagami na temat tych prac”.

Taka odpowiedź ucina dalszą krytykę. Możemy odpowiedzieć w ten sposób tylko wtedy, gdy jesteśmy świadomi swoich słabych stron oraz gdy akceptujemy swoje niedoskonałości. Kluczem do stosowania negatywnego potwierdzenia jest pewność siebie, wynikająca z przekonania, że człowiek może się zmienić i stać się lepszym, jeśli tylko tego chce. W efekcie, jeśli zareagujemy asertywnie na czyjąś krytykę, czyli wyrazimy swoje uczucia, postawy, opinie i pragnienia w sposób bezpośredni, uczciwie i stanowczo, zachowamy swoją osobistą godność. Decyzja, czy zmienimy nasz sposób postępowania, zależy tylko od nas. W podanym przykładzie można byłoby wyjaśnić na zakończenie: „...ale zaplanuję to w przyszłym tygodniu”.

Mgła to asertywna technika, która pozwala sobie radzić z przesadzoną, uogólniającą krytyką, mającą niekiedy cechy manipulacji lub wrogości. Kierowane pod naszym adresem słowa krytyki często zawierają część prawdy, ale osoba, która nas tak negatywnie ocenia, może przesadzać lub nadmiernie rozdmuchiwać problem, na przykład: „Spóźniłaś się na spotkanie..”, „Zawsze się spóźniasz...”, „Jesteś egoistką, nie myślisz o nikim, tylko o sobie...”. Prawdopodobnie jedyną prawdą w tych oskarżeniach jest stwierdzenie: „Spóźniłaś się”.

Mgła polega na spokojnym przyznaniu, że w krytyce (często noszącej znamiona oskarżenia) jest pewna część prawdy. Dostrzegamy ten fakt i bez obaw go ujawniamy. Dodatkowo można dołączyć do tego własną ocenę sytuacji.

Na przykład na stwierdzenie: „Niektórym dzieciom poświęca Pani dużo więcej uwagi niż innym”, można odpowiedzieć: „Faktycznie, są w klasie takie dzieci, którym poświęcam teraz trochę więcej uwagi. Jest to moja świadoma decyzja, gdyż z różnych względów wymagają one większego wsparcia”.

Właściwie użyta mgła chroni nasze poczucie własnej wartości, odbierając krytykującemu możliwość wytrącenia nas z równowagi i doprowadzeni nas do utraty kontroli nad naszymi emocjami.

Asertywna interwencja, zwana także procedurą czterech kroków, służy do informowania innych ludzi, że ich zachowania są dla nas nie do przyjęcia i chcemy to zmienić. Pierwsze kroki polegają na udzieleniu informacji i wyrażeniu uczuć, kolejne służą do poinformowania o tym, co zamierzamy zrobić (tak zwane przywołanie zaplecza), jeśli dana osoba będzie trwała przy swoim, oraz wykonania tego, co zostało zapowiedziane.

Kroki pełnej asertywnej interwencji to: udzielenie informacji + wyrażanie uczuć + przywołanie zaplecza + skorzystanie z zaplecza.

Konstruując asertywną interwencję, należy zatem:

- udzielić informacji, czyli przedstawić krótki opis zachowania, którego nie akceptujemy, oraz poprosić, by partner zachował się inaczej: „Po raz trzeci przerywa Pan moją wypowiedź i pyta mnie o to, co dokładnie już wcześniej wyjaśniłam. Proszę, by nie robił Pan tego ponownie” (KROK 1);
- wyrazić swoje uczucia, stan emocjonalny i oczekiwania: „Ponownie pyta Pan publicznie o to samo, mimo mojej prośby, z czym czuję się coraz gorzej. Proszę, by Pan zaprzestał zadawania tego samego pytania” (KROK 2);
- przedstawić, co zamierzamy zrobić, jeśli sytuacja się nie zmieni: „Jeśli będzie Pan nadal to robił, przerwę zebranie i poproszę o pomoc w jego dalszym prowadzeniu dyrektora (pedagoga).” (KROK 3);
- skorzystać z zaplecza, wcielając w życie wcześniejszą zapowiedź (KROK 4).

Narzędzie 6. RAZEM CZY OSOBNO? Scenariusz spotkania rodziców i nauczycieli (klasy 1-3)⁷

Spotkanie nauczycieli i rodziców powinno mieć formę twórczego spotkania, dialogu. Jego głównym celem jest wzajemne wysłuchanie się i przedyskutowanie, co uczestnicy spotkania uważają za ważne w wychowaniu dzieci. Temu ma służyć wymiana poglądów oraz wspólne wypracowanie listy cech, umiejętności, wiedzy i postaw, jakie powinno nabyć dziecko podczas pierwszych trzech lat nauki. Ponadto nauczyciele i rodzice będą mogli zdefiniować swoją odpowiedzialność za edukację dziecka i określić jej ramy.

W spotkaniu biorą udział nauczyciele klas 1-3, zwłaszcza wychowawcy klas 1 i ewentualnie 3, oraz rodzice uczniów z klas 1, przy czym rodziców powinno być co najmniej dwa razy tyle co nauczycieli. Nauczyciele zapraszają czterech–pięciu rodziców z 1 klasy, wybranych najlepiej losowo.

Informacje organizacyjne

Optymalna liczebność grupy spotkaniowej: 20–28 osób

Czas zajęć: ok. 2,5 godz.

Materiały do zajęć w zespołach: plansze w formacie A3 dla każdego zespołu, duże arkusze papieru, małe kartki do zapisywania, pisaki

Cele:

- wzbogacenie i uporządkowanie wiedzy na temat edukacji dziecka,
- zaplanowanie działań wychowawczo-edukacyjnych w ciągu najbliższego roku lub dwóch lat,
- bliższe zapoznanie się rodziców z nauczycielami.

Na przebieg spotkania duży wpływ będzie miała aktywność rodziców. Dlatego ważne, aby nauczyciele nie zdominowali dyskusji. Warto zadbać, aby w trakcie dyskusji w zespołach najpierw wyrażali opinie rodzice; nauczyciele powinni tylko inicjować ich aktywność, zachęcać do zabierania głosu i wypowiadać swoje zdanie dopiero później.

Wypracowane postulaty powinny zostać uwzględnione w programie wychowawczym klasy. Nie tylko potwierdzi to sens udziału rodziców w spotkaniu, lecz także przyczyni się w przyszłości do

⁷ Materiał opracowany przez Bogdana Jankowskiego w programie Edukacja I klasa. Po adaptacji może być wykorzystywany dla innych poziomów nauczania oraz tematów.

ich większej aktywności – będą mogli się przekonać, że zostaną wysłuchani i staną się partnerami dla nauczycieli.

Nauczyciele powinni wcześniej zachęcać wybranych rodziców, aby wzięli udział w takim spotkaniu.

Przebieg spotkania

Wprowadzenie. Przedstawienie przez prowadzącego uczestników spotkania (niekoniecznie indywidualnie), nakreślenie celów i intencji spotkania oraz zwrócenie uwagi na jego formę (warsztaty).

Podział na grupy i praca w zespołach. Uczestników dzielimy na pięć–sześćosobowe zespoły, w skład których wchodzi nauczyciele i rodzice. W zespole powinno być minimum dwoje nauczycieli. Najpierw dajemy czas na bliższe zapoznanie się uczestników oraz możliwość porozmawiania o różnych sprawach związanych z edukacją dziecka. Rodzice mają możliwość zapytania nauczycieli o różne ważne dla nich sprawy.

Po kilkunastu minutach zapraszamy zespoły do udziału w grze dialogowej: członkowie zespołów spisują indywidualnie na karteczkach cechy, podstawową wiedzę oraz umiejętności, jakie powinno mieć dziewięcioletnie dziecko po zakończeniu trzech lat nauki w szkole. Każdy zapis (jedna cecha, jedna umiejętność) powinien znaleźć się na osobnej kartce.

Analiza zapisów. Sporządzone przez dany zespół uwagi są przekazywane innemu zespołowi (na przykład zgodnie z ruchem wskazówek zegara), aby mógł je przedyskutować i wyrazić o nich swoją opinię – czy zgadza się z nimi, czy nie, a może nie ma zdania (do wykorzystania plansza A z polami: TAK, TRUDNO POWIEDZIEĆ, NIE).

Określenie zakresów odpowiedzialności za kształtowanie kompetencji dziecka. Kartki z zestawu NIE zostają odrzucone. Natomiast zapiski z zestawów TAK i TRUDNO POWIEDZIEĆ zostają przekazane następnemu zespołowi, który musi najpierw zaklasyfikować zapisy z kategorii TRUDNO POWIEDZIEĆ do kategorii TAK lub NIE. Kartki z NIE zostają odrzucone, natomiast z TAK stają się przedmiotem dyskusji w zespole: Kto jest szczególnie odpowiedzialny za kształtowanie danej umiejętności, cechy, postawy i wiedzy u dziecka? Dom czy rodzice? Szkoła czy nauczyciele? A może jedni i drudzy? Do uporządkowania dyskusji pomocna będzie plansza B z polami: SZKOŁA, DOM, RAZEM.

Dyskusja na forum. Prowadzący zamieszcza na plakatach pod kategorią DOM i SZKOŁA zapisy wybrane przez zespoły. Na osobnym – zapisy z kategorii RAZEM.

Następnie odczytuje listy i prosi uczestników o pierwsze refleksje, spostrzeżenia, jakie nasuwają się z lektury: To jaki ma być ten dziewięciolatek? Co dominuje na tych listach? A może czegoś brakuje? Czy możliwe jest „wychowanie” takiego dziecka? Następnie członkowie poszczególnych zespołów wybierają cztery najważniejsze kompetencje z listy RAZEM i je porządkują: 1 miejsce – 4 pkt., 2 miejsce – 3 pkt., 3 miejsce – 2 pkt., 4 miejsce – 1 pkt.

Wariant drugi: zespoły wybierają z własnych stosików RAZEM. Punkty zostają zliczone na grupowym plakacie RAZEM. Następnie prowadzący sam układa kolejność cech w kategorii RAZEM, a umiejętności według liczby wskazań przez wszystkie zespoły. Następnie zaprasza uczestników do dyskusji na temat: co jest ważne we współpracy szkoła – dom?

Planowanie przyszłości. Każdy zespół otrzymuje jeden najważniejszy zapis z listy RAZEM i zastanawia się, co rodzice i nauczyciele mogą wspólnie zrobić w procesie rozwijania danej umiejętności czy cechy u dziecka. W wariantcie drugim: każdy zespół (na przykład klasowy) wybiera tę kompetencję, którą uznał za najważniejszą do wspólnej pracy edukacyjnej z ich dziećmi. Następnie na forum zostają zaprezentowane konkretne i praktyczne wnioski.